

Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Demografik Farklılıkların Esenlik Üzerindeki Karmaşık Etkisi: Türkiye Örneği

Volkan Aşkun¹

Murat Erkoyuncu²

Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Demografik Farklılıkların Esenlik Üzerindeki Karmaşık Etkisi: Türkiye Örneği	The Complex Impact of Gender Perceptions and Demographic Differences on Well-being: The Case of Türkiye
Öz <p>Bu çalışma, sosyal hizmet bilgi temeli çerçevesinde, demografik değişkenleri göz önünde bulundurarak, Türkiye'deki bireylerin toplumsal cinsiyet algıları ile esenlikleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Dünya Değerler Anketi 7. Dalgadan elde edilen ikincil veriler ve nitel karşılaştırmalı analiz kullanılarak, farklı esenlik örüntülerine sahip on bir konfigürasyon belirlenmiştir. Bulgularımız, Türkiye'deki geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerinin, belirli demografik gruba bağlı olarak esenlik üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, farklı kültürel bağlamlarda demografik değişkenler, toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik arasındaki karmaşık etkileşimi anlamının öneminin sosyal hizmet uygulama alanlarındaki işlevselliğini vurgulamakta ve Türkiye'deki toplumsal cinsiyet algısı ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin esenliği etkileme mekanizmalarını keşfetmek için daha fazla araştırma yapılması gerektiğinin altını çizmektedir.</p>	Abstract <p>This study explores the relationship between gender perception and the well-being of individuals in Türkiye, taking into account demographic variables within the framework of social work knowledge base. Using secondary data from the World Values Survey Wave 7 and qualitative comparative analysis, eleven configurations with different well-being patterns were identified. Our findings reveal that traditional gender roles and expectations in Türkiye can have both positive and negative effects on well-being depending on the specific demographic group. This study emphasizes the importance of understanding the complex interplay between demographic variables, gender perceptions, and well-being in different cultural contexts and highlights the need for further research to explore the mechanisms through which gender perceptions and traditional gender roles influence well-being in Türkiye.</p>
Anahtar Kelimeler: Esenlik, Nitel Karşılaştırmalı Analiz, Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Uzmanı, Toplumsal Cinsiyet Algısı	Keywords: Well-Being, Qualitative Comparative Analysis, Social Work, Social Worker, Gender Perception
JEL Kodları: I1, I3, J8	JEL Codes: I1, I3, J8

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Yazar 1'in makaleye katkısı %50, Yazar 2'nin makaleye katkısı % 50'dir.
Çıkar Beyanı	Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Demre Dr. Hasan Ünal Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, volkanaskun@gmail.com

² Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi Sungurlu Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, muraterkoyuncu@hitit.edu.tr

1. Giriş

Esenlik, bireyin yaşamının fiziksel, zihinsel ve sosyal boyutları da dahil olmak üzere çeşitli yönlerini kapsayan çok yönlü bir kavramdır (Diener vd., 2018a). Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve istihdam durumu gibi sosyo-demografik değişkenler de dâhil olmak üzere sayısız faktör esenliği etkileyebilir. Son yıllarda, toplumsal cinsiyet algısının rolü ve esenlik üzerindeki etkisi, toplumsal cinsiyet rollerinin dinamiklerini ve bunların bireysel esenlik üzerindeki etkilerini anlamada çok önemli bir faktör olduğu için hem araştırmacıların hem de politika yapıcıların ilgisini çekmektedir (Ridgeway ve Correll, 2004). Sosyal hizmet mesleği de birey, aile, grup ve toplulukların esenliklerinin sağlanması, güçlendirilmeleri, mevcut sorunlarının çözümüne yönelik alternatiflerin oluşturulabilmesi ve nihai hedef olarak da sosyal adalet ve toplumsal kalkınmayı amaçlayan bir yaklaşımla hizmet vermektedir. Bu bağlamda bilgi temelinde yer alan sosyal adalet, ayrımcılık karşıtlığı, baskı karşıtlığı ve feminist perspektif gibi yaklaşımlar çerçevesinde toplum içinde var olan eşitsizliklerle mücadele ederken, toplumsal cinsiyet algısının ortaya çıkardığı sonuçlarla da yakından ilgilenmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de toplumsal cinsiyet algısının yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışıp çalışmama gibi demografik değişkenlerin, bireylerin esenliğinde nasıl farklılıklar yarattığını sosyal hizmet penceresinden araştırmayı amaçlamaktadır.

Türkiye var olan zengin kültürel mirası ve devam eden modernleşme süreci göz önüne alındığında, toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik arasındaki etkileşimi incelemek için benzersiz bir bağlam oluşturmaktadır (Kandiyoti, 1987). Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri Türkiye'de tarihsel olarak derin bir şekilde yerleşmiş olup, erkekler genellikle evin geçimini sağlayan kişi rolünü üstlenirken, kadınlar ise ev işleri ve bakımdan sorumludur. Bununla birlikte, son birkaç on yılda toplumsal cinsiyet normları ve beklentilerinde önemli değişiklikler yaşanmış, artan sayıda kadın işgücüne katılmış ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine meydan okumuştur (Aşkun ve Yağmur, 2021). Dolayısıyla, bu değişen toplumsal cinsiyet dinamiklerinin Türkiye'deki bireylerin esenliğini nasıl etkileyebileceğini ve demografik faktörlerin bu ilişkileri şekillendirmedeki rolünü araştırmak önemlidir.

Önceki araştırmalar, demografik faktörlerin esenliği etkilemedeki önemini görünür kılmıştır. Örneğin, çalışmalar yaşın esenlik ile pozitif ilişkili olduğunu ve genç bireylerin yaşlı bireylere kıyasla genellikle daha yüksek düzeyde esenlik bildirdiklerini ortaya koymuştur (Stack ve Eshleman, 1998). Benzer şekilde, cinsiyetin de esenliğin önemli bir belirleyicisi olduğu, kadın ve erkeklerin kendi cinsiyet rolleriyle ilişkili benzersiz zorluklar ve beklentiler nedeniyle farklı esenlik düzeyleri yaşadıkları gösterilmiştir (Connell ve Messerschmidt, 2005). Medeni durumun da refahı etkilediği, evli bireylerin evli olmayan meslektaşlarına kıyasla genellikle daha yüksek esenlik seviyeleri bildirdikleri bulunmuştur (Diener ve Oishi, 2000). Eğitim sürekli olarak esenlikle ilişkilendirilmiştir; daha yüksek eğitim seviyeleri daha yüksek esenlikle ilişkilendirilmiştir (Dolan vd., 2008). Son olarak, iş yaşamı bireylere bir amaç duygusu, finansal güvence ve sosyal etkileşim fırsatları sağlayabildiğinden, istihdam durumu da esenliği etkileyen kritik bir faktördür (Thoits, 1992).

Çalışma, Dünya Değerler Anketi Dalga 7'den elde edilen ikincil verileri kullanarak ve nitel karşılaştırmalı analizden yararlanarak toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik üzerine mevcut literatüre çeşitli katkılarda bulunmakla birlikte sosyal hizmet uygulamalarındaki farkındalığı da artırmaktadır. İlk olarak, Türkiye'deki toplumsal cinsiyet rollerini ve beklentilerini şekillendiren benzersiz kültürel ve sosyal dinamikleri göz önünde bulundurarak, toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik arasındaki ilişkinin Türkiye bağlamında kapsamlı bir incelemesini sunmaktadır. İkinci

olarak da, nitel karşılaştırmalı analizi kullanarak, toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik arasındaki daha geleneksel nicel yaklaşımlarla ortaya çıkarılamayacak karmaşık örüntüleri ve ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Son olarak, bu araştırma, demografik faktörlerin esenliği şekillendirmedeki rolünün daha geniş bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunarak, Türkiye'de yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve istihdam durumunun toplumsal cinsiyet algısıyla kesişerek bireysel esenliği nasıl etkilediğine dair içgörüler sunmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin ötesinde, sosyal ve kültürel normlar, değerler ve beklentilerle belirlenen bir kavramdır (Connell, 2009). Esenlik ise bireylerin yaşam kalitesi ve mutluluğunu ölçen geniş bir kavramdır. Esenliğin belirleyicileri arasında sağlık, ekonomik esenlik, eğitim ve sosyal ilişkiler bulunmaktadır (Diener vd., 2018a). Toplumsal cinsiyet ve esenlik arasındaki ilişki, cinsiyet rolleri ve beklentilerinin bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ifade eder. Esenlik, fiziksel, psikolojik ve sosyal boyutlar da dahil olmak üzere yaşamın çeşitli yönlerini kapsayan çok boyutlu bir kavramdır (Diener, 1984). Toplumsal bir yapı olarak cinsiyet, bireyin esenliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Eagly ve Wood, 1999). Sosyal rol teorisine göre, toplumsal cinsiyet rolleri kadın ve erkekler için uygun davranışları belirleyen beklentilerdir ve bu rollerin bireylerin esenlik üzerinde önemli sonuçları vardır (Eagly, 1987). Geleneksel toplumlarda, toplumsal cinsiyet rollerine bağlılık bir istikrar ve amaç duygusu sağlayabilirken, daha eşitlikçi toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerine esnek bir yaklaşım daha yüksek esenliğe katkıda bulunabilir (Kagitcibasi, 2005).

Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve istihdam gibi demografik değişkenlerin esenlik ve toplumsal cinsiyet algısı ile ilişkisi incelendiğinde (Diener vd., 1999), araştırmalar yaşın yaşam geçişleri ve sosyal rollerdeki değişiklikler yoluyla esenliğini etkilediğini (George, 1992), eğitimin ise artan yaşam memnuniyeti ve esenlikle bağlantılı olduğunu göstermiştir (Diener ve Oishi, 2000). Özellikle kadınlar için istihdam durumu, kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine meydan okumalarını ve sosyo-ekonomik statülerini iyileştirmelerini sağlayabileceğinden (Aşkun ve Yağmur, 2021), esenlik açısından önemli bir faktördür (Aycan, 2004).

Türkiye'de toplumsal cinsiyet algısı, geleneksel ve modern etkilerin bir karışımıyla şekillenmiştir. Tarihsel olarak Türkiye, güçlü ataerkil değerler ve katı cinsiyet rolleri ile karakterize edilmiştir (Kandiyoti, 1987). Bu bağlamda, cinsiyetçilik konusu da gündeme gelmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) araştırmasına göre, çeşitli modern toplumdaki aileler, hangi çocukların okula gideceğine karar verirken erkek çocuklarını kız çocuklarına tercih etmektedir. Bunun nedeni, evlilik, çocuk sahibi olma ve eve bakmanın geleneksel olarak kadınların birincil sorumlulukları olarak görülmesidir. Sonuç olarak, kadınlar genellikle evin geçimini sağlayan ikincil veya üçüncül kişiler olarak görülmektedir (ILO, 2009). Kendi cinsiyetine karşı ayrımcılık, cinsiyetler arasında toplumsal olarak onaylanmış bir ayrım olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Sosyal, kültürel ve ekonomik yapının yanı sıra uygulanan politikalara bağlı olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği erkekler lehine bir eşitsizlik olarak tanımlanabilir. Bu eşitsizliklerin "gerçekliği" içselleştirilir ve bunun sonucunda toplumsal cinsiyete dayalı önyargılar ortaya çıkar. Bir kişinin cinsiyetine dayalı ayrımcılık, kadınların işgücüne katılım oranlarının daha düşük olması, daha düşük ücretler ve kadın çalışanların kariyerlerinde ilerlemeleri için daha az fırsat sunulması şeklinde görülebilir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu, kadınların işgücüne katılımından başlayarak terfi beklentilerine kadar çalışma hayatında çok çeşitli yansımaları olan bir sorun alanıdır (Erikli, 2020).

Sosyal hizmet mesleği de profesyonel uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla toplumdaki her türlü eşitsizlikle mücadele ederek, metodolojisi ve müdahale yöntemleriyle toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili her alanda sorumluluk almaktadır. Ayrımcılık karşıtı politikalar sosyal hizmetin temelidir. Yapısal dezavantajları dikkate alan bu uygulama yaklaşımı (Graham, 1999: 105), sosyal hizmet uzmanlarının bireysel ve kurumsal düzeyde ırk, cinsiyet, engellilik, sosyoekonomik ve cinsel yönelim temelli ayrımcılığı nasıl azaltabileceklerini açıklar. Ayrımcılığın kimi ve nasıl etkilediğini ve bireyin kendi önyargılarını bilmek, ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamasında esastır. Bu bilgiyle sosyal hizmet uzmanları bireylere, topluluklara ve bir bütün olarak topluma daha iyi yardımcı olabilir (Cankurtaran ve Beydili, 2016). Buna ek olarak, sosyal hizmet alanı, toplumsal cinsiyet kavramıyla şekillenen bir kurum olarak aileye vurgu yapar ve bireyleri ev içindeki geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine aykırı şekilde hareket etmeleri için etkilemeyi amaçlar (Erkoyuncu, 2023). Bu da aile rolleri, sorumluluk paylaşımı, etkileşim, iletişim, stereotipler, kişinin biyolojik ailesinden elde ettiği faydalar, ortak karar alma becerileri ve kişinin gizli yeteneklerini sergilemesi gibi konuların vurgulanması ve ele alınmasıyla gerçekleştirilir.

Sosyal hizmet, her türlü baskı ve dayatmaya karşı geliştirilmiş “Baskı Karşıtı Uygulama” yöntemiyle de toplumsal cinsiyet algısının değişimi, dayanışma ve sosyal adalet kavramlarına vurgu yaparak bireyin esenliğini artırmayı amaçlamaktadır. Sosyal sınıflar, cinsiyet ve yapısal eşitsizliklere işaret ederek, bireylerin statülerinden bağımsız olarak sorunlarının çözümünde hassasiyetle duran bir yaklaşımı benimsemektedir. Böylelikle bireylerin yaşamları üzerindeki yapısal eşitsizliklerin etkilerini azaltan müdahale yöntemleriyle, toplumdaki ilişkileri yapılandırmayı öncelemektedir (Adams vd., 2015). Diğer yandan temelde kadın erkek eşitliğini esas alan ancak toplumdaki tüm eşitsizliklere köklü çözümler getirmeyi hedefleyen Feminist yaklaşım da sosyal hizmetin uygulama alanında yer almaktadır. Feminist kuramın özünü oluşturan, toplumsal cinsiyet, kamusal/özel alan ayrımı ve ataerkillik gibi temel kavramlar aynı zamanda feminist sosyal hizmet uygulamasının da bileşenlerini oluşturmaktadır (Buz, 2009).

Günümüzde modernleşme ve küreselleşme süreçleri, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın artmasına ve geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının değişmesine yol açmıştır (Arat, 2010). Bu bağlamda, Türkiye’de toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik arasındaki ilişki karmaşık olmakla birlikte yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışma durumu gibi demografik faktörlere bağlı olarak da değişebilmektedir. Diğer yandan, toplumsal cinsiyet algısını ve esenliği şekillendiren faktörlerin karmaşık etkileşimini daha iyi anlamak için kesişimsel bir bakış açısı benimsenebilir. Kesişimsellik, toplumsal cinsiyet, yaş, eğitim, sosyo-ekonomik statü ve ırk gibi sosyal kimliğin birden fazla boyutunun nasıl kesiştiğini ve birbirini karşılıklı olarak nasıl etkilediğini inceleyen bir çerçevedir (Crenshaw, 1989). Kesişimsel bir yaklaşım benimseyen araştırmacılar, çeşitli demografik faktörlerin toplumsal cinsiyet algısıyla nasıl etkileşime girerek farklı bireyler ve gruplar için benzersiz esenlik deneyimleri ürettiğini keşfedebilir (Hankivsky, 2012). Örneğin, kadınların esenliğinin toplumsal cinsiyet algısı ile sosyo-ekonomik statü, bölgesel farklılıklar ve dini inançlar gibi diğer sosyal faktörler arasındaki etkileşimle nasıl şekillendiğini incelenebilir. Bu, toplumsal cinsiyet algısı ve esenliğin birbiriyle bağlantılı olduğu ve daha geniş sosyo-kültürel bağlamlardan etkilendiği çeşitli yolların daha incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Yakın zamanda yapılan araştırmalara bakıldığında gençler üzerinde yapılan bir çalışmada, cinsiyet rolü ve benlik kavramı, okulla ilgili esenlikle ilişkilendirilmiş ve androjen öğrencilerin eril, dişil veya farklılaşmamış öğrencilere göre daha fazla esenlik ifade ettikleri görülmüştür

(Korlat vd., 2022). Cinsiyetçi ifadeler, başka bir çalışmada (Neoh vd., 2023) duygusal ve anlamsal işleme ile ilgili beyin aktivitesi ile ilişkilendirilmiş ve cinsiyet görüşleri ile esenlik arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Toplumsal cinsiyet algısı, Koreli ergenler arasında obezite, esenlik ve stres algısı arasındaki bağlantıyı yönetmiştir (Su-Jung, 2021). Kim vd. (2020) göre, geleneksel eril normlara bağlılığın, mutluluğu artırdıkları inancıyla çelişerek, esenliğin azalmasıyla bağlantılıdır. Bu son araştırmalar, toplumsal cinsiyet algıları ile esenlik arasındaki ilişkinin karmaşık ve çok yönlü doğasını vurgulamaktadır.

3. Araştırma Yöntemi

Bu bölümde, Türkiye’de toplumsal cinsiyet algısı, demografik değişkenler ve esenlik arasındaki ilişkiyi araştırmak için Dünya Değerler Anketi (WVS) Dalga 7’den elde edilen ikincil verilerin kullanımına ve Nitel Karşılaştırmalı Analiz (QCA) uygulamasına odaklanan çalışmada kullanılan araştırma yöntemi detaylandırılmaktadır.

3.1. Veri Kaynağı

Bu çalışmada kullanılan veriler, çeşitli ülkelerdeki bireylerin değişen değerlerini, inançlarını ve tutumlarını araştırmayı amaçlayan büyük ölçekli uluslararası bir anket olan WVS Dalga 7’den (Haerpfer vd., 2020) elde edilmiştir. Anket, toplumsal cinsiyet, sosyal konular, siyaset ve esenlik gibi çok çeşitli konuları kapsamaktadır. WVS Dalga 7 verileri 2017 ve 2020 yılları arasında toplanmıştır ve örneklem 75 ülkeden 78.000’den fazla bireyi içermektedir. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda analiz, 2.415 katılımcıdan oluşan Türkiye örneklemiyle sınırlandırılmıştır.

3.2. Koşul ve Sonuç Değişkenleri

Bu çalışmada ilgilenilen koşullar (bağımsız değişkenler) toplumsal cinsiyet algısı, demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışma durumu) ve sonuç (bağımlı değişken) olarak esenliktir. Diğer bölümde, WVS verileri kullanılarak bu değişkenlerin nasıl operasyonel hale getirildiğine dair genel bir bakış sunulmaktadır.

Demografik Değişkenler: Bu çalışmada kullanılan demografik değişkenler yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışma durumunu içermektedir. Yaş sürekli bir değişken olarak ölçülürken, cinsiyet ikili bir değişken olarak kodlanmıştır (0 = kadın, 1 = erkek). Medeni durum iki gruba ayrılmıştır: 0=bekar ve 1=evli. Eğitim ise düşük, orta yüksek olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Çalışma durumu ikili bir değişken olarak kodlanmıştır (0 = çalışmıyor, 1 = çalışıyor). Buna göre katılımcıların demografik özellikleri şu şekildedir: 1.208 kadın ve 1.207 erkek; yaş grupları sırasıyla 18-29 yaş – 712 kişi (%29,5), 30-45 yaş – 931 kişi (%38,6), 46-55 yaş – 566 kişi (%23,4), 56-65 yaş – 186 kişi (%7,7), 66 ve üzeri yaş – 19 kişi (%0,8); medeni durumu sırasıyla 918 bekar (%38), 1.497’i evli (%62); öğretim seviyeleri sırasıyla 1.409 düşük (%58,3), 595 orta (%24,6), 412 yüksek (%17,1).

Toplumsal Cinsiyet Algısı: Toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlara yönelik tutumlarla ilgili çeşitli anket maddelerine verilen yanıtlardan hesaplanan bileşik bir puan kullanılarak ölçülmüştür. Bu maddelere örnek olarak katılımcıların “Dışarıda çalışan bir annenin çocukları bundan zarar görür.” ve “Genelde, erkekler kadınlardan daha iyi siyasi lider oluyorlar.” gibi Tablo 1’de yer alan sekiz sorudur. Toplumsal cinsiyet algısı puanı, bu maddelere verilen yanıtların ortalaması alınarak hesaplanmıştır; yüksek puanlar toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel bir görüşe, düşük puanlar ise daha eşitlikçi bir görüşe işaret etmektedir.

Esenlik: Esenlik ise yine Tablo 1’de yer aldığı üzere 11 sorudan oluşmaktadır. Esenlik soruları WVS içerisinde yer alan esenlik bölümündekiyle birebir uyumludur. Örneğin katılımcılardan

mevcut yaşam memnuniyetlerini 0 (mümkün olan en kötü yaşam) ile 10 (mümkün olan en iyi yaşam) arasında bir ölçekte derecelendirmeleri istenmiştir. Bu sürekli değişken analizde sonuç değişken olarak kullanılmıştır.

Tablo 1: Toplumsal Cinsiyet ve Esenlik Soruları

Sorular	
<i>Toplumsal Cinsiyet</i>	<p>Dışarıda çalışan bir annenin çocukları bundan zarar görür. Genelde, erkekler kadınlardan daha iyi siyasi lider olurlar. Üniversite eğitimi, kız çocuktan çok erkek çocuk için önemlidir. Genel olarak, erkekler kadınlardan daha iyi şirket yöneticisi oluyor. Ev kadını olmak da çalışmak ve para kazanmak kadar tatmin edici bir şeydir. Ülkede, eğer insanlar iş bulamıyorsa, çalışmak kadınlardan çok erkeklerin hakkıdır. Eğer bir kadın, kocasından daha fazla para kazanıyorsa, bu durum evlilikte sorunlara yol açar. Çocuk sahibi olmak topluma karşı bir görevdir.</p>
<i>Esenlik</i>	<p>Bugünlerde, genel olarak mutluyum. Bugünlerde, genel olarak sağlıklıyım. Bugünlerde, genel olarak yaşamımdan memnunum. İnsan hayatını kontrolde tamamen özgürdür. Hane maddi durumu son derece tatminkârdır. Yeterli yemek bulabiliyorum. Evimde güvenli hissediyorum. İhtiyacım olan sağlık hizmeti veya ilacı alıyorum. Yeterli nakit bulabiliyorum. Başımı sokabileceğim bir ev, bir çatım var. Hayat standardım anne-babamın yaşındakinden daha iyi.</p>

3.3. Nitel Karşılaştırmalı Analiz

Çalışmada, Türkiye’de toplumsal cinsiyet algılarıyla birlikte demografik değişkenlerin bireylerin esenliğini oluşturan koşulları incelemek için Charles Ragin (1987) tarafından önerilen nitel karşılaştırmalı analiz (QCA) yaklaşımı kullanılmıştır. QCA sosyal bilim araştırmalarında karmaşık nedensel ilişkilerin sistematik olarak analiz edilmesini sağlayan bir araştırma yöntemidir (Ragin, 1987). Bu yaklaşım, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin güçlü yönlerini bir araya getirerek, araştırmacıların belirli sonuçlara yol açan faktörlerin veya koşulların belirli kombinasyonlarını belirleyerek karmaşık sosyal olguları araştırmasına olanak tanır (Rihoux ve Ragin, 2008). QCA, durum sayısının geleneksel nitel analiz için çok fazla olduğu ancak regresyon analizi gibi standart nicel teknikler için çok küçük olduğu küçük ve orta ölçekli veri kümelerini analiz etmek için özellikle uygundur (Rihoux vd., 2013). Yöntem, araştırmacıların farklı durumlarda çeşitli faktörlerin varlığını veya yokluğunu inceleyerek bir sonucun ortaya çıkması için gerekli ve yeterli koşulları belirlemelerini sağlayan küme teorisi ve Boole cebirine dayanmaktadır (Ragin, 2008). QCA’nın temel özelliklerinden biri, birden fazla faktör kombinasyonunun aynı sonucu üretebileceğini kabul eden konfigürasyonlu nedenselliğe odaklanmasıdır. Bu yaklaşım, araştırmacıların çeşitli faktörler arasındaki etkileşimi incelemelerine ve geleneksel doğrusal, eklemeli modellerde gözden kaçabilecek nedensel yolları belirlemelerine olanak tanır (Ragin, 2008). Faktörlerin konfigürasyonlarına odaklanan QCA, araştırmacıların farklı nedensel yolların aynı sonuca yol açabileceği fikri olan eşitlik olasılığını keşfetmelerini sağlar (George ve Bennett, 2005).

Aynı zamanda QCA kullanarak, belirli bir araştırma sorusuna ilişkin birden fazla koşulların mekanizmasının araştırılması için olası koşul kombinasyonlarının etkisini değerlendirilebilir. Daha yaygın olarak kullanılan QCA analiz teknikleri arasında crisp-set QCA (csQCA), multi-value

set QCA (mvQCA) ve fuzzy-set QCA (fsQCA) bulunmaktadır. csQCA, değişkenleri 0 veya 1 olarak atanan ikili değişkenler olarak kalibre eder. mvQCA, çok değerli değişkenlere izin veren csQCA'nın bir uzantısıdır ve fsQCA, 0-1 arasında herhangi değerler aracılığıyla farklı durumları belirli bir kümeyle ait olma derecesini temsil eden küme ilişkisi kavramını ortaya koyar.

Bir QCA çalışmasında, araştırmacı ilk olarak analiz edilecek faktörleri veya koşulları ve ilgilenilen sonucu tanımlar (Rihoux ve Ragin, 2008). Daha sonra araştırmacı, veri kümesindeki her bir durum için koşulların tüm olası kombinasyonlarını ve karşılık gelen sonucu gösteren bir doğruluk tablosu oluşturur (Ragin, 2008). Doğruluk tablosu daha sonra sonucun ortaya çıkması için gerekli ve yeterli koşulları belirlemek üzere Boolean minimizasyon teknikleri kullanılarak analiz edilir (Schneider ve Wagemann, 2012). Ortaya çıkan ve nedensel tarifler veya konfigürasyonlar olarak adlandırılan koşul kombinasyonları, daha ileri nitel veya nicel analizleri bilgilendirmek ve yeni hipotezler üretmek için kullanılabilir. QCA, karşılaştırmalı siyaset, sosyoloji, kamu politikası ve yönetim çalışmaları da dahil olmak üzere sosyal bilimlerde çok çeşitli araştırma konularına uygulanmıştır (Rihoux ve Ragin, 2008). Esnekliği ve konfigürasyonel yaklaşımı, karmaşık sosyal olguları anlamak ve bağlama özgü nedensel mekanizmaları belirlemek isteyen araştırmacılar için onu cazip bir seçenek haline getirmektedir (Ragin, 2008). QCA'nın bir diğer avantajı da diğer araştırma yöntemleriyle uyumlu olmasıdır. QCA tek başına bir yöntem olarak kullanılabilirdiği gibi, metodolojik üçgenleme olarak bilinen bir süreçte diğer nitel ve nicel yaklaşımlarla da birleştirilebilir (Aşkun vd., 2021; Çizel vd., 2022a). Bu, incelenen nedensel ilişkiler hakkında çoklu bakış açıları sağlayarak araştırma bulgularının geçerliliğini artırabilir (Berg-Schlosser vd., 2009).

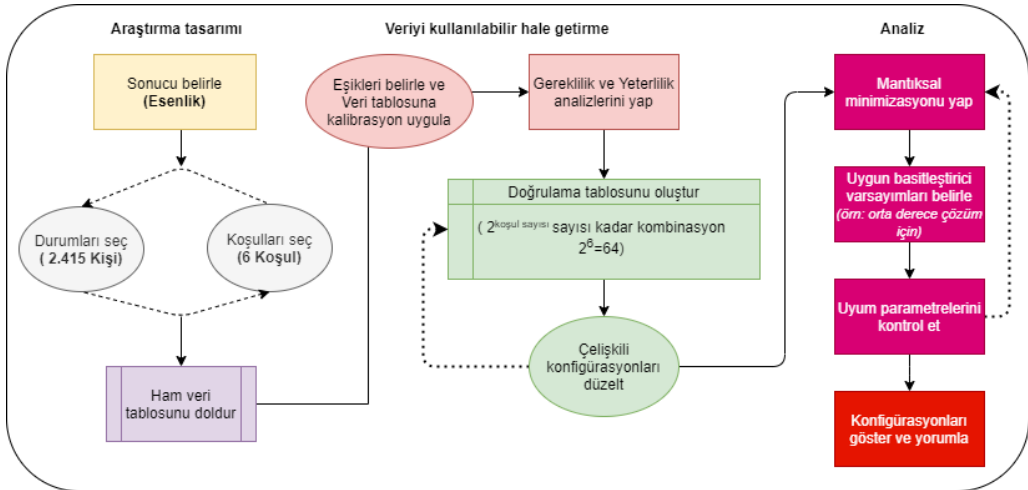
Benzer şekilde, QCA, regresyon analizi veya yapısal eşitlik modellemesi gibi nicel yöntemlerle birleştirilerek incelenen nedensel ilişkiler hakkında tamamlayıcı bilgiler sağlayabilir (Ragin, 2008). Araştırmacılar, nedensel konfigürasyonları belirlemek için QCA'yı kullanarak ve daha sonra bu konfigürasyonları nicel teknikler kullanarak test ederek, çeşitli faktörler arasındaki karmaşık etkileşim ve belirli nedensel yolların ortaya çıkma olasılığının daha yüksek olduğu koşullar hakkında daha derin bir anlayış kazanabilirler (Schneider ve Wagemann, 2012). Sonuç olarak, QCA, sosyal bilim araştırmalarında karmaşık nedensel ilişkilerin sistematik olarak analiz edilmesini sağlayan değerli bir araştırma yöntemidir. Konfigürasyonlu nedenselliğe odaklanarak ve eşitlik olasılığını benimseyerek, QCA araştırmacıların çeşitli faktörler arasındaki etkileşimi keşfetmelerine ve bağlama özgü nedensel mekanizmaları belirlemelerine olanak tanır. Yöntemin sınırlamaları olsa da bunlar dikkatli bir araştırma tasarımı ve QCA'nın diğer nitel ve nicel yaklaşımlarla birleştirilmesi yoluyla ele alınabilir. Nedensel analize esnek ve incelikli bir yaklaşım sunan QCA, karmaşık sosyal olguları anlamamıza önemli ölçüde katkıda bulunma potansiyeline sahiptir.

Bu kapsamlı açıklamanın neticesinde çalışmada QCA'nın kullanılmasının başlıca nedenlerinden biri, karmaşık nedensel ilişkileri ele alma yeteneğidir (Ragin, 2008). Toplumsal cinsiyet algısı ve demografik farklılıklar ile esenlik arasındaki ilişkileri araştırırken, bu ilişkilerin basit veya doğrusal olmayacağını, aksine çok yönlü olacağını ve muhtemelen aynı sonuca yol açan farklı özellik konfigürasyonlarını içereceğini öngördük. QCA bu tür bir karmaşıklığı yakalamak için özellikle uygundur; eşitliğe (aynı sonuca götüren farklı yollar), konjonktürel nedenselliğe (bir sonuca götüren koşulların kombinasyonları) ve asimetriye (bir sonuca götüren koşulların ve bir sonucun yokluğunun basitçe birbirinin tersi olmayabileceği gerçeği) izin verir (Rihoux ve Ragin, 2008). Geleneksel nicel yöntemler genellikle her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişkene tutarlı ve bağımsız bir şekilde katkıda bulunduğunu varsayan doğrusal

modellere dayanır. Ancak, sosyal bilimlerde ve özellikle psikolojik ve sosyolojik araştırmalarda, bu tür basit, doğrusal ilişkiler genellikle kuraldan ziyade istisnadır. QCA ise sosyal olguların doğasında var olan karmaşıklığı benimsemesinden dolayı bireylerin toplumsal cinsiyet algıları gibi sosyal sonuçların genellikle tek ve izole bir nedenden ziyade koşulların bir kombinasyonunun sonucu olduğunu kabul eder (Ragin, 2008). Bu anlamda çalışmada simetrik-doğrusal bir analiz yerine asimetrik-karmaşık bir analiz olan QCA tercih edilmiştir.

Bu çalışma, WVS verilerinden yararlanarak esenliği oluşturan koşulları anlamak adına fsQCA sürüm 3.1b programı (Ragin, 2018) kullanılarak Çizel vd. (2022)'nin Şekil 1'deki uygulama adımları benimsemiştir. Buna göre çalışmada kullanılan fsQCA için Şekil 1'de görüldüğü üzere ilk olarak *Araştırma Tasarımı* adımı gerçekleştirildi. Sonrasında WVS Dalga 7'den elde edilen *Veriyi Kullanılabilir Hale Getirme* ve en sonunda *Analiz* adımı gerçekleştirildi. Analiz adımında gerçekleştirilenler analiz ve bulgular bölümünde detaylı şekilde yer almaktadır.

Şekil 1: fsQCA Uygulama Adımları

Kaynak: Aşkun vd. (2021) ve Çizel vd. (2022)'den uyarlanmıştır.

3.4. Sınırlılıklar

Her araştırma çalışmasında olduğu gibi, dikkate alınması gereken bazı sınırlamalar bulunmaktadır. İlk olarak, WVS'den elde edilen ikincil verilerin kullanılması, ölçümler anket tasarımı tarafından önceden belirlendiğinden, ilgilenilen değişkenlerin operasyonel hale getirilmesinde bazı kısıtlamalar getirebilir. Bununla birlikte, WVS yaygın olarak kullanılan ve cinsiyet, esenlik ve demografik değişkenlerle ilgili konuları kapsamlı bir şekilde ele alan saygın bir veri kaynağıdır. Bu anlamda çalışmanın araştırma sorularını yüksek derecede geçerlilik ve güvenilirlikle ele almaktadır. İkinci olarak, WVS verilerinin kesitsel yapısı, toplumsal cinsiyet algısı, demografik değişkenler ve esenlik sonuçları arasındaki ilişkiler hakkında nedensel çıkarımlar yapma kabiliyetini sınırlamaktadır. Çalışma bu değişkenler arasında ilişkiler kurabilecek olsa da nedenselliğin yönünü belirleyemeyecek veya ters nedensellik ya da gözlemlenemeyen karıştırıcı faktörler olasılığını ortadan kaldıramayacaktır. Bu kısıtlara rağmen, mevcut çalışma, bireylerin deneyimlerini şekillendiren çeşitli demografik faktörleri dikkate alarak bu değişkenler arasındaki ilişkilerin kapsamlı ve incelikli bir analizini sunarak Türkiye'de toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik literatürüne değerli bir katkı sağlayacaktır.

4. Analiz ve Bulgular

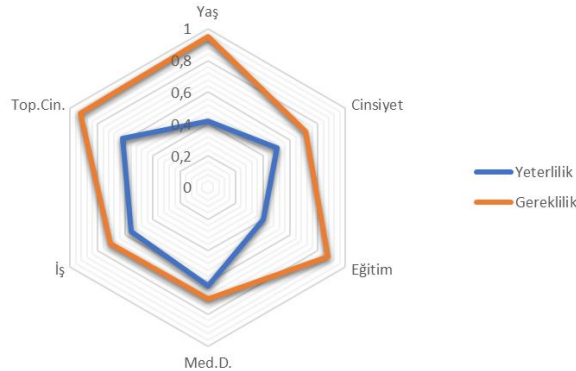
Değişken kalibrasyonu fsQCA'nın özel bir sürecidir ve orijinal değişkenlerin 0-1 aralığında sürekli üyelik kesirlerine dönüştürülmesine yardımcı olur (Aşkun vd. 2021; Çizel vd., 2022; Çizel vd., 2023; Fiss, 2011; Greckhamer vd., 2018). İlk olarak altı koşul değişken ve bir sonuç değişkeni (esenlik) arasındaki tamamen bağlı ve tamamen bağlı olmayan kesişme noktaları, katılımcıların tanımlayıcı istatistiklerinin sırasıyla maksimum, ortalama ve minimum değerleri olarak belirlenmiştir. Tablo 2'de kalibrasyonların hangi noktalarda yapıldığı gösterilmektedir.

Tablo 2: Küme ve Kalibrasyon İstatistikleri

	Tam bağlı olmayan nokta	Kesişme noktası	Tam bağlı nokta
Yaş	18	55	80
Cinsiyet	0	-	1
Eğitim	0	1	2
Medeni Durum	0	-	1
Çalışma Durumu	0	-	1
Toplumsal Cinsiyet	1	3	5
Esenlik	1	5,5	10

İkinci olarak, esenliğin varlığında her bir koşul için normal gereklilik ve yeterlilik analizi yapılmıştır. Yeterli koşul, beklenen sonucu öngörebilen ancak sonucun tek nedeni olmayan bir koşulun varlığını ifade eder. Gereklilik, diğer koşullarla birlikte sonucu öngörür ve gerekli koşul bu tür tüm kombinasyonlarda ortaya çıkar (Schneider ve Wagemann, 2012). Tutarlılık ve kapsam, koşullar ve sonuç arasındaki gereklilik veya yeterlilik yargısı için iki göstergedir (Ragin, 2006). Sonuçların bir üst kümesi bir gerekliliktir. Bir gereklilik analiz için doğruluk tablosuna dahil edilirse, "mantıksal kalan terim" olarak basitleştirilebilir. Kombinasyon analizinden önce gereksinimlerin analiz edilmesi gerekir (Çizel vd., 2022a). Şekil 2'de yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, çalışma durumu, toplumsal cinsiyet algısı 0,9'dan az olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, esenlik için bu altı koşul esenliğin oluşması incelemek adına geçerlidir. Bunun yanı sıra esenliğin oluşmasında şekilde görüleceği üzere koşulların gereklilik (0,7 ve üzeri) ve yeterlilik değerleri (0,4 ve üzeri) kabul edilir sınırlardadır (Çizel vd., 2022a; Rihoux ve Ragin, 2008).

Şekil 2: Esenlik için Koşulların Gereklilik ve Yeterlilik Özellikleri

QCA için koşul kombinasyonlarının sayısı koşulların eklenmesiyle katlanarak artar (Rihoux ve Ragin, 2008). Doğrulama tabloları, sonuç kümesindeki tüm olası koşul kombinasyonlarını ve

durumları ve her bir konfigürasyondaki durum sayısını gösterebilen biçimsel mantık ilkesine dayalı bir analiz aracıdır. Doğrulama tablosu oluşturulurken $2^{\text{koşul sayısı}}$ şeklinde sonucu oluşturacak koşul konfigürasyonları analiz edilir. Çalışmada 6 koşul olması durumunda $2^6 = 64$ olası konfigürasyon bulunmaktadır. Doğrulama tablosu analizinde tutarlılık eşiği olarak oldukça yüksek olan 0,80 (Rihoux ve Ragin, 2008) kullanılarak çelişkili konfigürasyonlarında da düzeltilmesiyle 52 anlamlı konfigürasyona düşülmüştür. Bu noktada fsQCA sürüm 3.1b programının mantıksal konfigürasyon minimizasyonu özelliğiyle ve orta derece çözüm değerlendirilmesi yapılarak son 11 konfigürasyon bulunmuştur. Bu 11 konfigürasyonun son olarak uyum parametreleri de kontrol edilerek bu şekilde bırakılmıştır.

Tablo 3: Esenliği Oluşturan Kombinasyonlar

	Esenlik										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Yaş	⊗					⊗	⊗				•
Cinsiyet			⊗	⊗	•	⊗			⊗		•
Eğitim		⊗	⊗		⊗			⊗			
Medeni Durum	⊗	•							•	•	•
Çalışma Durumu			⊗	•	•			⊗	⊗	⊗	•
Toplumsal Cinsiyet				•			•	⊗			⊗
Tutarlılık	,85	,80	,80	,95	,82	,89	,97	,93	,73	,97	,92
Çözüm Tutarlılığı				,80							
Çözüm Kapsamı				,97							

Bu aşama sonucunda oluşturulan Tablo 3, esenliğin gerçekleşmesine yol açan kombinasyonların nedensel konfigürasyonları göstermektedir. Tabloda yer alan esenliği oluşturan her bir konfigürasyonun tutarlılığına ve toplam konfigürasyonların çözüm tutarlılığına bakıldığında 0,8 olan yüksek tutarlılığın (Ragin, 2018; Rihoux ve Ragin, 2008; Schneider ve Wagemann, 2012) üzerinde olduğu gözlenmektedir. Bu tutarlılık seviyeleri de çalışmanın tam anlamıyla tutarlı olduğunu göstermektedir (Aşkun vd., 2021; Çizel vd., 2021; Çizel vd., 2022b; Çizel vd., 2022a; Ragin, 2008; Ragin, 2014; Ragin, 2018). Bu sürece kadar yapılan analizler sonucunda Tablo 3 yorumlamasında kullanılacak ‘~’ sembolü, herhangi bir durumun veya sonucun nadirliğini temsil ederken, tablodaki karşılığı “⊗”dir. ‘•’ sembolü ise o koşulun sonuç üzerinde ne kadar etkili olduğunu temsil eder ve boş olan koşul değerleri ise o kombinasyon adına varlığı ya da yokluğunun önemli olmadığı yorumu yapılabilir.

Buna göre (1) ~yaş*~medeni durum konfigürasyonu orta yaş ve altında bekar kişilerin, (2) ~eğitim*medeni durum konfigürasyonu düşük eğitim seviyeli evli kişilerin, (3) ~cinsiyet*~eğitim*~çalışma durumu konfigürasyonu düşük eğitim seviyeli çalışmayan kadınların, (4) ~cinsiyet*çalışma durumu*toplumsal cinsiyet konfigürasyonu toplumsal cinsiyet algısı yüksek çalışan kadınların, (5) cinsiyet*~eğitim*çalışma durumu konfigürasyonu düşük eğitim seviyeli çalışan erkeklerin, (6)~yaş*~cinsiyet konfigürasyonu orta yaş atındaki kadınların, (7) ~yaş*toplumsal cinsiyet konfigürasyonu toplumsal cinsiyet algısı yüksek orta yaş altındakilerin, (8) ~eğitim*~çalışma durumu*~toplumsal cinsiyet konfigürasyonu düşük eğitim seviyeli ve toplumsal cinsiyet algısındaki çalışmayanların, (9) ~cinsiyet*medeni durum*~çalışma durumu konfigürasyonu çalışmayan evli kadınların, (10) yaş*medeni durum*~çalışma durumu konfigürasyonu orta yaş üzerindeki çalışmayan evlilerin ve son olarak (11) cinsiyet*medeni durum*çalışma durumu*~toplumsal cinsiyet konfigürasyonu toplumsal cinsiyet algısı düşük çalışan evli erkeklerin bir şekilde esenlik sağladıkları belirtilebilir.

5. Tartışma

Bu çalışmada, WVS Dalga 7 ikincil verilerinden yararlanarak Türkiye’de toplumsal cinsiyet algısının yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışma durumu gibi demografik değişkenlerin bireylerin esenliğiyle karmaşık ilişkisi araştırılmıştır. Söz konusu değişkenler ile bireysel esenlik arasındaki ilişkileri incelemek için nitel karşılaştırmalı bir analiz kullanılmıştır. Bulgular, Türk toplumunda demografik değişkenler ve toplumsal cinsiyet algısının karmaşık etkileşimini vurgulayarak, esenliğe katkıda bulunan çeşitli farklı konfigürasyonlarını ortaya koymaktadır. Diğer yandan, bulgular ışığında Türkiye’de toplumsal cinsiyet algısının çeşitli demografik faktörlerle etkileşime girerek esenlikte nasıl farklılıklar yarattığının incelenmesi, esenlik ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin mevcut literatüre katkı sunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ve esenlik arasındaki ilişkinin incelenmesinde, kültürel bağlamı göz önünde bulundurmak önemlidir. Bu çalışmada gösterildiği üzere, Türkiye’de yaygın olan geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin sosyo-demografik özelliklerine bağlı olarak esenlik üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahip olabilmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin farklı kültürel ortamlarda esenlik sonuçlarını nasıl şekillendirebileceğine dair daha incelikli bir anlayışa duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Bununla birlikte çalışma, esenlikteki “toplumsal cinsiyet paradoksu” literatürüne katkıda bulunmaktadır (Diener vd., 2018a). Bu paradoks, kadınların daha düşük sosyo-ekonomik statüye ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa daha fazla maruz kalmalarına rağmen, erkeklerle kıyasla genellikle benzer veya hatta daha yüksek esenlik seviyeleri bildirdikleri gerçeğini ifade etmektedir. Bulgulardan hareketle, söz konusu paradoks için geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlılığın belirli gruplar, özellikle de düşük eğitim seviyesine sahip olanlar için bir istikrar ve amaç kaynağı olabileceği değerlendirilmektedir.

Çalışma, toplumsal cinsiyet algısının esenlik sonuçlarını şekillendirmedeki rolüne ilişkin anlayışımızı geliştirmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı daha yüksek olan bireylerin, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuma ve sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek için çalışma olasılıklarının daha yüksek olabileceği ve bunun da esenliğin artmasına yol açabileceği anlaşılmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet dinamikleri hakkında farkındalık yaratmanın ve toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmenin potansiyel faydalarını vurgulamaktadır. Aynı zamanda çalışma, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının, bireylerin yaşamları üzerinde hala önemli bir etkiye sahip olduğu bir ülkede toplumsal cinsiyet rolleri, sosyo-demografik faktörler ve esenlik arasındaki karmaşık etkileşime dair değerli bilgiler sunmaktadır. Orta yaş ve altındaki bekar kişilerin, daha genç bekar bireylerin daha yaşlı meslektaşlarına kıyasla daha yüksek esenliğe sahip olma eğiliminde olduğunu gösteren önceki araştırmalarla da uyumludur (Stack ve Eshleman, 1998). Bunun nedeni muhtemelen gençlerin sosyal etkileşim, kişisel gelişim ve kariyer gelişimi için daha fazla fırsata sahip olmalarıdır ki bunlar esenliğe önemli katkılarda bulunmaktadır (Diener vd., 2018a). Ayrıca, Türkiye’deki geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri de bu bulguya katkıda bulunabilir çünkü genç bekârlar, yaşlı bekârlara kıyasla bu rollere uyma konusunda daha az baskı hissediyor olabilir (Kandiyoti, 1987).

Toplumsal cinsiyet algısı ve esenliğin şekillenmesinde eğitimin rolü çeşitli çalışmalarla araştırılmıştır. Genel olarak, daha yüksek eğitim seviyeleri, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalığın artması ve toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha esnek tutumlarla ilişkilendirilmektedir (Dolan vd., 2008). Bu esneklik, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuma ve kişisel ve mesleki yaşamlarında daha geniş bir fırsat yelpazesinin peşinden gitme olasılıkları daha yüksek olduğu için, yüksek eğitilmiş bireylerin esenliğinin daha yüksek

olmasına katkıda bulunabilir (Clark vd., 2008). Ancak, daha düşük eğitim seviyesine sahip bireyler de Türk toplumunda istikrar ve amaç duygusu sağlayan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı kaldıklarında daha yüksek esenlik yaşayabilirler (Kağıtçıbaşı, 1996). Evli ve düşük eğitim seviyesine sahip kişilerin esenliği yüksektir. Ancak, yüksek eğitimin esenlik ile olumlu yönde ilişkili olduğunu öne süren bazı çalışmalarla bu bulgu çelişiyor gibi görünmektedir (Dolan vd., 2008). Bu durum, Türk toplumunda aile değerlerine ve geleneksel cinsiyet rollerine yapılan güçlü vurgu ile açıklanabilir (Arat, 2010). Düşük eğitimli bireyler için bu rollere bağlı kalmak bir istikrar ve amaç duygusu sağlayarak esenliklerine katkıda bulunabilir (Kağıtçıbaşı, 1996). Ayrıca, düşük eğitimli kişiler hayatlarından daha düşük beklentilere sahip olabilir ve dolayısıyla içinde buldukları koşullardan memnuniyet duyabilirler (Clark vd., 2008). Düşük eğitim seviyesine sahip çalışmayan kadınların esenliği yüksek olması ise geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin belirli gruplar için esenliği olumlu yönde etkileyebileceği fikrini destekliyor gibi görünmektedir. Türkiye’de düşük eğitimli kadınlar ev kadını ve bakıcı olarak geleneksel rollerini yerine getirmeye daha meyilli olabilir ve bu da potansiyel olarak memnuniyet ve esenlik duygusuna yol açabilir (Aycan, 2004). Bu bulgu, geleneksel toplumlarda çalışmayan kadınların kültürel normlar nedeniyle daha yüksek esenliğe sahip olma durumu yaşayabileceğini öne süren geçmiş araştırmalarla tutarlıdır (Ryff vd., 2003). Düşük eğitim seviyesine sahip çalışan erkeklerin esenlikleri yüksektir. Bu da geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin belirli bireyler için esenliğe olumlu katkıda bulunabileceği fikrini yansıtmaktadır. Aynı zamanda, düşük toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışan evli erkekler, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlılığın Türk toplumundaki bazı erkekler için esenliği olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Türkiye’de düşük eğitimli çalışan erkekler ve düşük toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışan evli erkekler, geleneksel erkekliğin merkezi bir yönü olan ailelerinin geçimini sağlamaktan ötürü bir amaç ve öz-değer duygusu elde edebilirler. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı erkeklerin daha yüksek esenlik bildirme eğiliminde olduğunu gösteren araştırmalarla da uyumludur (Connell ve Messerschmidt, 2005).

Türkiye’de yaş ve toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişki çeşitli çalışmalar tarafından incelenmiştir. Örneğin Kandiyoti (1987), yaşlı kuşakların geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına, bu normlara meydan okuma olasılığı daha yüksek olan genç kuşaklara kıyasla daha sıkı bir şekilde bağlı kalma eğiliminde olduğunu bulmuştur. Bu kuşak farkı, farklı yaş gruplarındaki bireyler arasındaki esenlik farklılıklarına katkıda bulunabilir; genç bireyler, toplumsal cinsiyet rollerine daha esnek yaklaşımları nedeniyle potansiyel olarak daha yüksek esenlik yaşarlar (Diener vd., 2018a; Diener vd., 2018b). Orta yaşa kadar olan kadınların esenliğinin yüksek olması orta yaş krizi fenomeni ile açıklanabilir (Lachman, 2004). Orta yaştaki kadınlar, iş ve aile sorumluluklarını dengelemek ve yaşam önceliklerini yeniden değerlendirmek gibi bu yaşam evresinin zorluklarının üstesinden gelirken daha fazla esenlik yaşayabilirler. Ayrıca, orta yaşlı kadınlar, esenliği olumlu yönde etkilediği gösterilen sosyal destek ağlarına daha fazla erişime sahip olabilirler (Thoits, 2011). Yüksek toplumsal cinsiyet algısına sahip orta yaşın altındaki kişilerin, toplumsal cinsiyet dinamiklerinin daha fazla farkında olan genç bireylerin, Türk toplumundaki toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerinin karmaşıklığı konusunda daha donanımlı olabileceğini düşündürmektedir. Bu farkındalık, esenliği teşvik ettiği bilinen güçlenme ve öz yeterlilik duygusuna katkıda bulunabilir (Bandura, 1997). Dahası, bu bireylerin geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuma olasılıkları daha yüksek olabilir ve bu da potansiyel olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine ve genel toplumsal esenliğe katkıda bulunabilir (Ridgeway ve Correll, 2004).

Düşük eğitim seviyesine ve toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışmayan kişilerin, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı kalmalarının, belirli gruplar için potansiyel faydalarının bir başka göstergesi olarak yorumlanabilir. Düşük eğitim düzeyine ve toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışmayan bireyler, aile ve toplum içinde kendilerine biçilen rolleri yerine getirmekten dolayı bir amaç ve esenlik duygusu elde edebilirler (Kağıtçıbaşı, 1996). Bu durum, sosyal rollerin esenlik ve yaşam memnuniyetini şekillendirmedeki önemini ortaya koyan araştırmalarla da desteklenmektedir (Thoits, 1992). Çalışmayan evli kadınlar, eşleri tarafından sağlanan istikrar ve destek ile kültürel olarak öngörülen rollerin yerine getirilmesi nedeniyle esenlik artışı yaşayabilir (Kagitcibasi, 2005). Bu durum, geleneksel toplumlarda evli kadınların evli olmayan hemcinslerine kıyasla daha yüksek esenlik bildirme eğiliminde olduğunu gösteren araştırmalarla uyumludur (Diener vd., 2000). Orta yaş üstü çalışmayan evli kişiler, yaşamın ilerleyen dönemlerinde aile ve sosyal destek ağlarının önemine yapılan kültürel vurguya bağlanabilir (Kagitcibasi, 2005). Çalışmayan yaşlı evli bireyler, eşleri ve geniş aile ağları tarafından sağlanan finansal güvenlik, sosyal bağlantılar ve duygusal destek nedeniyle daha fazla esenlik yaşayabilir (Helliwell ve Putnam, 2004).

Türkiye’de geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimseyen kadınların, bu rollerin sağladığı istikrar ve amaç nedeniyle daha yüksek esenlik yaşayabileceğini göstermektedir (Aycan, 2004). Bununla birlikte, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine meydan okuyan ve kariyer peşinde koşan kadınlar da güçlendikleri ve sosyo-ekonomik statülerini iyileştirdikleri için daha yüksek esenlik yaşayabilirler (Kagitcibasi, 2005). Kadınların bağımsız hareket edebilmesi arttıkça, yaşam doyumu da artmaktadır (Arpaci, 2022). Bir çalışmada kadınların, hem içsel hem dışsal motivasyonlarla maskülen normlara gün geçtikçe daha fazla uyum gösterdikleri ve söz konusu uyumun onların yaşam doyumlarını yükselttiğine dair sonuç dikkat çekmektedir (Akgün, 2020). Buna karşılık, Türkiye’deki erkekler, ailelerinin geçimini sağlamak gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı kalarak öz-değer ve esenlik duygusu elde edebilirler. Bu durum, Türkiye’de toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet algısı ve esenlik arasındaki ilişkinin karmaşık olduğunu ve cinsiyete, zamana, bireysel tercihler ve sosyal bağlamlara bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

İstihdam durumu, Türkiye’de esenliği ve toplumsal cinsiyet algısını etkileyen bir diğer önemli faktördür. Sosyal refah devletinin yükselişiyle birlikte, kadın istihdamı konusu devletlerin politikalarında istihdam stratejisi bakımından yer almakta ve kadın istihdamının artırılması önem arz etmektedir (Tilev, 2018). Araştırmalar, çalışan kadınların, özellikle de toplumsal cinsiyet bilinci yüksek olanların, güçlenmeleri ve sosyo-ekonomik statülerinin iyileşmesi nedeniyle daha yüksek esenliğe sahip olma eğiliminde olduklarını göstermiştir (Jackman ve Jackman, 1973; Astuti vd. 2022; Mordi vd. 2023). Öte yandan, düşük eğitim seviyesine ve toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışmayan bireyler, aile ve toplum içinde kendilerine biçilen rolleri yerine getirmekten ötürü bir amaç ve esenlik duygusu elde edebilirler (Kagitcibasi, 1996). Bu durum, sosyal rollerin esenlik ve yaşam memnuniyetini şekillendirmedeki önemini ortaya koyan araştırmalarla da desteklenmektedir (Thoits, 1992). Yüksek toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışan kadınların yüksek esenliğe sahip olması durumu ise Türkiye’de kadınların iş gücüne artan katılımı göz önüne alındığında özellikle ilginçtir. Bu durum, toplumsal cinsiyet dinamiklerinin ve eşitsizliklerinin daha fazla farkında olan kadınların, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine meydan okumak ve sosyo-ekonomik statülerini iyileştirmek için çalışmak konusunda daha fazla motive olabileceklerini ve sonuçta esenliklerinin artabileceğini düşündürmektedir (Kagitcibasi, 2005). Çıkan sonuçlar, toplumsal cinsiyet bilinci yüksek olan

kadınların, daha yüksek esenlik düzeyine sahip olma eğiliminde olduğunu gösteren araştırmalarla da desteklenmektedir (Jackman ve Jackman, 1973).

Medeni durumun da esenliğini etkileyen önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Araştırmalar, evli bireylerin evli olmayanlara kıyasla genellikle daha yüksek düzeyde esenlik bildirdiklerini göstermiştir (Diener vd., 1999; Chapman ve Guven, 2016; Liu vd. 2023). Sivil havacılık personellerine yönelik yapılan bir çalışmada ise; evli çalışanların yaşam doyum düzeylerinin bekâr çalışanların yaşam doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yüksekbilgili, 2022). Bu durum, evliliğin sağladığı sosyal destek, finansal güvenlik ve duygusal istikrara bağlanabilir (Helliwell ve Putnam, 2004). Ayrıca, kadınlar için bakım verme ve erkekler için ailenin geçimini sağlama gibi evlilik içinde kültürel olarak öngörülen toplumsal cinsiyet rollerinin yerine getirilmesi, Türkiye’de evli bireylerin esenliğinin artmasına katkıda bulunabilir (Kagıtcıbası, 2005).

Çalışmada, ülkemizdeki toplumsal cinsiyet algısının demografik değişkenlerle birlikte bireylerin esenliği üzerindeki etkileri sosyal hizmet bakış açısı bağlamında temellendirilerek açıklanmaktadır. Sosyal hizmet, mesleki bilgi, değer ve beceri temelinde geliştirdiği müdahale stratejileriyle toplumsal cinsiyet algısı, iş birliği ve yardımlaşma, sosyal adalet, güçlenme, değişim ve sorun çözüme yönündeki çabaları desteklemektedir. Toplumda huzur ve esenliğin sağlanmasında işlevsel rolüyle sorumluluk üstlenmektedir. Sosyal hizmet uzmanları da profesyonel uygulayıcılar olarak özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği açısından uygun müdahale yöntemlerini kullanarak alanda işlevsel konumdadırlar. Bununla birlikte son yıllarda sosyal hizmet eğitiminde de toplumsal cinsiyet konularına ilişkin ek derslerin müfredata dahil edilmesinin, sosyal hizmet uzmanlarının farkındalığını artırabileceği ve toplumsal cinsiyeti dikkate alan etkin müdahaleleri gerçekleştirmelerine zemin hazırlayabileceği de değerlendirilmektedir. Ayrıca gerçekleştirilen bir araştırmada, insan hakları, eşitlik, adalet, bireyin onuru ve saygınlığı gibi değerler üzerinde yükselen sosyal hizmet mesleğinin, Türkiye’de genel olarak toplumsal cinsiyet konusunda duyarlı profesyoneller tarafından uygulandığına yönelik sonuç ise önemli bir kazanım olarak (Güzel, 2020) dikkat çekmekte ve toplumsal cinsiyet algısının eşitlikçi bir anlayışla kavranmasındaki sorumluluğa önem atfedilmektedir.

Sosyal hizmet bilgi temelinde yer alan, Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması’nın, kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine yönelik deneyimledikleri baskının kökenlerini kavrama ve güçlenmelerine odaklanarak, kadınların ‘aile içindeki geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine’ uyumu yerine bu rollerin eşitlikçi bir şekilde dönüşümü hedeflemesi (Buz, 2009) toplumsal cinsiyet açısından da ailenin güçlendirilmesi, sağlıklı, sürdürülebilir ve kaliteli bir yaşam algısının geliştirilmesi ve eşitlikçi bir düşünce biçiminin oluşturulması sonucuna hizmet edeceği değerlendirilmektedir. Böylelikle, toplumsal cinsiyet algısının doğru şekilde yönetilmesinin, temel hakların esas alınarak, toplum kaynak ve fırsatlarından eşit şekilde yararlanmasını önceleyen politikaların hayata geçirilmesi yoluyla, toplumda zihinsel bir dönüşümün ve refahın gerçekleştirilmesi amacına ve esenliğe de katkı sunacaktır. Baskı karşıtı sosyal hizmet müdahalesiyle de, insan hakları ve sosyal adaleti referans alan, mevcut sosyal ve politik düzeni eleştiren, kırılğan kesimler lehine bir düzen değişikliği öngören; radikal, feminist, yapısalcı ve ayrımcılık karşıtı uygulamalarla (Çiftçi, 2019), adalet ve eşitlik içeren süreçlerde aktif rol üstlenen sosyal hizmet uzmanlarının, toplumsal cinsiyet algısı noktasında toplumsal dönüşümü esas alan sosyal ve siyasal aksiyon modelini kullanarak, eğitim, istihdam, sosyal ve ekonomik statü gibi faktörler açısından güçlü, etkin, sosyal ve eşitlikçi bir toplumu inşa edebilme iradesine hizmet etme yanında, baskı ve güç odaklarına karşı da çıkarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine

meydan okuyabilecekleri düşünülmektedir. İşte toplumsal cinsiyet açısından, toplumda var olan olumsuz yapılar müdahale etme yöntemlerinden biri olan baskı karşıtı uygulama bu nedenle güçlü bir yöntemdir. Diğer bir sosyal hizmet müdahale yöntemi olan ayrımcılık karşıtı uygulama da özgürleştirici yaklaşımıyla dikkat çekmekte ve ayrımcılığın etkileri yanında bireye özgü önyargıları da anlamayı da içermesi bakımından özellikle toplumsal cinsiyet açısından bireysel ve kurumsal ayrımcılığın nedenlerinin tespiti ve nasıl önlenebileceğinin tanımlanmasında önemli olacaktır (Cankurtaran ve Beydili, 2016). Kadına ve erkeğe atfedilen rollerin eşitlikçi ve adaletli şekilde ele alınması, araştırmamızda yer alan istihdam, eğitim, sosyal yaşam ve ekonomik şartlardaki dengeye ve refah seviyesine katkı sağlayacağı, bu bağlamda sözkonusu sosyal hizmet müdahalelerinin doğru şekilde yapılandırılarak toplum kesimlerine ulaşmasının gerek toplumsal cinsiyet algısının amaca uygun şekilde yerleşmesi gerekse esenlik seviyesinin yükselmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

6. Sonuç

Çalışmamız Türkiye'deki toplumsal cinsiyet algısının yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve çalışma durumu gibi demografik değişkenlerle birlikte bireylerin esenliğinde farklılıklar yaratabileceğini göstermektedir. Bulgular, Türkiye'deki geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerinin, belirli demografik gruplara bağlı olarak esenlik üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğini ortaya koymaktadır (Kandiyoti, 1987; Kagıtcıbası, 1996).

Önceki araştırmalarla tutarlı olarak, daha genç bekar bireyler ve yüksek toplumsal cinsiyet algısına sahip olanlar daha yüksek esenlik deneyimleme eğilimindedir (Ridgeway ve Correll, 2004; Stack ve Eshleman, 1998). Öte yandan, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlılık, çalışmayan evli kadınlar ve düşük toplumsal cinsiyet algısına sahip çalışan evli erkekler gibi belirli gruplar için esenliğe olumlu yönde etkileyebilir (Aycan, 2004; Connell ve Messerschmidt, 2005). Bu durum, kültürel bağlamın ve geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına bağlılığın Türkiye'de esenliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Çalışmamız, farklı kültürel bağlamlarda esenliği incelerken demografik değişkenler ile toplumsal cinsiyet algısı arasındaki karmaşık etkileşimi göz önünde bulundurmanın önemini vurgulamaktadır (Lachman, 2004; Thoits, 2011). Sosyal hizmet bilgi temelinde yer alan ekolojik perspektife göre birey çevresi içerisinde ele alınmaktadır. Dolayısıyla çevrede meydana gelen değişimler bireyi etkilediği gibi bireyde oluşan değişimler de çevreyi etkilemektedir. Erkek ve kadınların toplumsal cinsiyete bakış açılarının hedeflenen düzeye gelebilmesi açısından multidisipliner çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları da toplumsal farkındalık düzeyinin artırılmasına yönelik bilgilendirme ve danışmanlık faaliyetlerini yerine getirmekle birlikte değişim ajanı rolünü üstlenerek eşitlikçi yaşam standartının oluşturulmasında yer almasının gereği vurgulanmaktadır.

Politika yapıcılar, ilgili disiplinler ve sosyal hizmet uzmanları toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeli ve toplumsal cinsiyet normlarına meydan okumalıdır. Güçlü toplumsal cinsiyet algılarına sahip olanlar daha fazla esenlik içinde yaşamaktadırlar. Bu nedenle, sosyal hizmet uzmanları ve diğer uygulayıcılar, daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplum yaratmak ve herkes için esenliği artırmak için toplumsal cinsiyet dinamikleri hakkında farkındalık yaratmak ve özellikle eğitim ortamlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için birlikte çalışabilirler. Hedefe yönelik sosyal hizmet müdahaleleri ve destek programları demografik grupların refah gereksinimlerini karşılayabilir. Bulgularımız, çalışmayan ve kültürel görevlerini yerine getiren evli kadınların daha esenlik içinde olabileceğini göstermektedir. Evde oturan annelerin sosyal ağlarla ve kişisel gelişimle desteklenmesi refah düzeylerini artırabilir. Kadınları güçlendiren,

sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değerlerine dayalı üretim ve istihdam olanaklarında eşitlikçi bir yapıya dönüştüren bir sistem de toplumsal refahı artırabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği sürdürülebilir kalkınma için de önemlidir. Gelecekteki çalışmalar din, sosyoekonomik statü ve etnik kökenin toplumsal cinsiyet rollerini ve esenliği nasıl etkilediğini incelemelidir. Kültürel çeşitliliğe sahip Türkiye’de toplumsal değişkenlerin toplumsal cinsiyet rollerini ve esenliği nasıl etkilediğini anlamak, daha iyi tedaviler ve politikalar oluşturulmasına yardımcı olabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri, tutumlar ve esenliğe ilişkin boylamsal çalışmalar nedensel bağlantıları aydınlatılabilir. Toplum normları ve beklentileri değiştikçe, toplumsal cinsiyet rollerinin ve algılarının farklı demografik gruplar için esenlik sonuçlarını nasıl etkilediğini değerlendirmek çok önemlidir. Boylamsal ve karma yöntemli (Aşkun ve Çizel, 2020) çalışma yaklaşımları bu etkileşimlerin dinamik karakterini yakalamaya ve Türkiye’de esenliğin belirleyicilerini daha iyi anlamaya yardımcı olabilir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ve esenlik farklı kültürlerde incelenmelidir. Araştırmacılar, Türkiye’deki bulguları diğer ülkelerdekilerle karşılaştırarak bu ilişkilerin genellenebilirliğini daha iyi kavrayabilir ve kültürel farklılıkları ve benzerlikleri ortaya çıkarabilir. Ruh sağlığı ve esenlik programları demografik ihtiyaçları ve sorunları karşılamalıdır. Toplumsal cinsiyet algısı yüksek olan çalışan kadınlara yönelik programlar, cinsiyet ayrımcılığı, iş-yaşam dengesi ve kariyer gelişimi gibi işyeri streslerini ele alabilir. Eğitim düzeyi ve toplumsal cinsiyet algısı düşük olan ve çalışmayan kişilere yönelik sosyal hizmet müdahaleleri kişisel gelişim, sosyal destek ve toplumsal katılımı vurgulayabilir. Medya girişimleri ve halk eğitimi toplumsal cinsiyet kalıplarına meydan okumalı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmelidir. Bu önlemler, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının refah üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilir ve kapsayıcı ve açık fikirli bir toplum inşa ederek toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik edebilir. Sosyal destek, öz saygı ve başa çıkma teknikleri, toplumsal cinsiyet rolleri, sosyo-demografik özellikler ve iyi olma hali arasındaki ilişkiye aracılık edebilir. Daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve tutumlarının iyi olma halini nasıl etkilediğini anlamak, müdahale hedeflerinin belirlenmesine ve politika ve programların iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Toplumsal hareketler ve aktivizmin toplumsal cinsiyet ve refah üzerindeki etkisini incelemek ilgi çekici olacaktır. Feminist hareketler, LGBTQ+ aktivizmi ve diğer sosyal adalet faaliyetleri bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini ve esenliklerini destekleyebilir. Son olarak, gelecekteki araştırmalar kesişimselliğin toplumsal cinsiyet rollerini ve esenliği nasıl etkilediğini incelemelidir. Kesişimsellik teorisi toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıfın kesişerek farklı ayrıcalık ve baskı deneyimleri yarattığını savunur (Crenshaw, 1989). Araştırmacılar, bu örtüşen kimliklerin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında esenlik sonuçlarını nasıl etkilediğini araştırarak karmaşık dinamikleri daha iyi anlayabilir ve özellikle sosyal hizmet alanında daha kapsayıcı ve odaklı tedaviler tasarlayabilir.

Sonuç olarak, çalışmamız Türkiye’de demografik değişkenler ve toplumsal cinsiyet algısının bireysel esenliği şekillendirmedeki karmaşık etkileşimini ortaya koymaktadır. Bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerinin yaş, eğitim, medeni durum ve çalışma durumu ile etkileşime girerek esenliği etkilediği çeşitli yolları anlamının önemini vurgulamaktadır. Türkiye, önemli sosyal ve kültürel dönüşümler yaşamaya devam ederken, değişen toplumsal cinsiyet dinamiklerinin önümüzdeki yıllarda bireysel ve toplumsal esenliği nasıl etkileyeceğini düşünmek çok önemlidir. Bu durumun analiz edilmesi sosyal hizmet uygulamalarına da ışık tutacaktır. Ülkemizde bireysel ve toplumsal ihtiyaçların belirlenmesi, ortaya çıkan sorun alanlarının altında yatan temel faktörlerin anlaşılması ve yaşanan sorunlara çözüm getirilebilmesi için uygun sosyal

hizmet müdahale yöntemlerinin kullanılabilmesi açısından çok boyutlu mesleki değerlendirmenin yapılması son derece önemlidir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet dinamiklerinin algılanması da verilecek hizmetin niteliğini artıracak gibi sosyal politikalara yön vermesi adına da gerekli olacaktır.

Kaynakça

- Adams, R.; Dominelli, L.; Payne, M. (2015), Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar. Ankara: Nika Yayınevi.
- Akgün, Z. (2020), "Kadınlarda toplumsal cinsiyet normlarına uyum, motivasyon türleri ve yaşam doyumunu ilişkisi: Şırnak ili örneği". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 8 No. 100: 238-253.
- Arat, Y. (2010), "Women's rights and Islam in Turkish politics: The civil code amendment", *Middle East Journal*, Vol. 64, No. 2:235–251.
- Arpacı, F. (2022), "Kadının güçlendirilmesinin yaşam doyumuna etkisi". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 26 No. 3: 695-706.
- Astuti, R. D.; Rini, A. N.; Santoso, R. P. (2022). "Are empowered women healthier in their later life? Empirical analysis using Indonesian longitudinal data", *Journal of Population and Social Studies*, Vol. 31: 111–131.
- Aşkun, V.; Çizel, R. (2020), "Twenty years of research on mixed methods", *Journal of Mixed Methods Studies*, Vol. 1, No. 1: 26–40.
- Aşkun, V.; Çizel, R.; Çizel, B. (2021), "Complex relationship of countries' innovation level with social capital, economic value perception and political culture: fsQCA", *Eskişehir Osmangazi University Journal of Economics and Administrative Sciences*, Vol. 16, No. 2: 317–340.
- Aşkun, V.; Yağmur, A. (2021), "Beşerî Sermaye, eşitlik algısı, istihdam ve ülke ekonomisi ilişki analizi: Türkiye örneği", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 25, No. 1: 53–66.
- Aycan, Z. (2004), "Key success factors for women in management in Türkiye", *Applied Psychology*, Vol. 53, No. 3: 453–477.
- Bandura, A. (1997), Self-efficacy: The exercise of control., W. H. Freeman & Co.
- Berg-Schlosser, D.; De Meur, G.; Rihoux, B.; Ragin, C.C. (2009), Qualitative comparative analysis (QCA) as an approach. Configurational comparative methods: Qualitative comparative analysis (QCA) and related techniques, Rihoux, B. and Ragin, C.C. eds., SAGE, Thousand Oaks, CA, 1–18.
- Bingöl, O. (2014), "Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Vol. 16 No. Özel Sayı 1: 108-114.
- Buz, S. (2009), "Feminist sosyal hizmet uygulaması". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Vol. 20 No.1: 53-66.
- Cankurtaran, Ö.; Beydili, E. (2016), "Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamasının gerekliliği üzerine", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Vol. 27 No. 1: 145-160.
- Chapman, B.; Guven, C. (2016). "Revisiting the relationship between marriage and wellbeing: Does marriage quality matter?", *Journal of Happiness Studies*, Vol. 17: 533–551.
- Clark, A.E.; Frijters, P.; Shields, M.A. (2008), "Relative income, happiness, and utility: An explanation for the easterlin paradox and other puzzles", *Journal of Economic Literature*, Vol. 46, No. 1: 95–144.
- Connell, R. (2009), Gender, Polity Press, Cambridge.
- Connell, R.W.; Messerschmidt, J.W. (2005), "Hegemonic masculinity: Rethinking the concept", *Gender & Society*, Vol. 19, No. 6: 829–859.
- Crenshaw, K. (1989), "Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics", *University of Chicago Legal Forum*, Vol. 1, 139–167.
- Çiftçi, M. (2019). "Baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye'de uygulanabilirliği". *Sosyal Çalışma Dergisi*, Vol. 3 No.1: 1-14.
- Çizel, R.; Aşkun, V.; Çizel, B. (2022a), "Sosyal bilim araştırmalarında bulanık küme nitel karşılaştırmalı analiz yönteminin kullanımı", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Vol. 42 No. 2: 549–588.

Çizel, R.; Aşkun, V.; Durmaz, Ş.; Yağmur, A.; Gürsoy, S. (2023), "Ne eğitimde ne istihdamda (NEET) Olma ile ilişkili faktörlerin OECD bağlantılı ülkelerde karşılaştırmalı analizi: Bulanık küme nitel karşılaştırmalı analiz (fsQCA)", *Sosyoekonomi*, Vol. 31, No. 57: 437-475.

Çizel, B.; Kırtıl, İ.G.; Aşkun, V.; Ajanovic, E.; Karakaş, H. (2022b), "Symmetric and asymmetric analysis of tourist behavioral intention's antecedents", *Quality and Quantity*, Vol. 56: 4599-4622.

Çizel, B.; Kırtıl, İ.G.; Çizel, R.; Aşkun, V. (2021), "Covid-19 pandemisi sürecinde seyahatten kaçınma niyetinin karmaşıklık bakış açısı ile analizi", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Vol. 32 No. 2: 212-223.

Diener, E.; Lucas, R.E.; Oishi, S. (2018a), "Advances and open questions in the science of subjective well-being", *Collabra: Psychology*, Vol. 4, No. 1: 15-49.

Diener, E.; Oishi, S. (2000), Money and happiness: Income and subjective well-being across nations. Culture And Subjective Well-Being, Diener, E. and Suh, E.M. eds., MIT Press, Cambridge: 185-218.

Diener, E.; Oishi, S.; Tay, L. (2018b), "Advances in subjective well-being research", *Nature Human Behaviour*, Vol. 2, No. 4: 253-260.

Diener, E.; Suh, E.M.; Lucas, R.E.; Smith, H.L. (1999), "Subjective well-being: Three decades of progress", *Psychological Bulletin*, Vol. 125, No. 2: 276-302.

Dolan, P.; Peasgood, T.; White, M. (2008), "Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being", *Journal of Economic Psychology*, Vol. 29, No. 1: 94-122.

Eagly, A.H. (1987), Sex Differences in Social Behavior: A Social-role interpretation, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.

Eagly, A.H.; Wood, W. (1999), "The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles", *American Psychologist*, Vol. 54, No. 6: 408-423.

Erikli, S. (2020), "Çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının görünümü", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 2No. 1: 39-60.

Ercoyuncu, M. (2023), Aile Mahkemelerinde Sosyal İnceleme. Efe Akademi Yayınları.

Fiss, P.C. (2011), "Building better causal theories: A fuzzy set approach to typologies in organization research", *Academy of Management Journal*, Vol. 54, No. 2: 393-420.

George, L.K. (1992), Economic status and subjective well-being: A review of the literature and an agenda for future research. Aging, Money, and Life Satisfaction: Aspects of Financial Gerontology, Cutler, N.E., Gregg, D.W. and Lawton, M.P. eds., Springer Publishing Company: 69-99.

George, A.L.; Bennett, A. (2005), Case Studies and Theory Development in the Social Sciences.

Graham, J. M. (1999), "An African centered worldview: Toward a paradigm for social work", *Journal of Black Studies*, Vol. 30, No. 1: 103-127.

Greckhamer, T.; Furnari, S.; Fiss, P.C.; Aguilera, R. V. (2018), "Studying configurations with qualitative comparative analysis: Best practices in strategy and organization research", *Strategic Organization*, Vol. 16, No. 4: 482-495.

Güzel, B. (2020). "Türkiye'deki sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet algısının belirlenmesi". *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, Vol. 16: 82-100.

Haerperfer, C.; Inglehart, R.; Moreno, A.; Welzel, C.; Kizilova, K.; Diez-Medrano J.; Lagos, M.; Norris, P.; Ponarin, E.; Puranen, B. (2020), World Values Survey: Round Seven-Country-Pooled Datafile Version 5.0, JD Systems Institute & WVSA Secretariat, Madrid, Spain & Vienna, Austria.

Hankivsky, O. (2012), "Women's health, men's health, and gender and health: Implications of intersectionality", *Social Science & Medicine*, Vol. 74, No. 11: 1712-1720.

Helliwell, J.F.; Putnam, R.D. (2004), "The social context of wellbeing", *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, Vol. 359, No. 1449: 1435-1446.

- ILO (2009), *World of Work Report 2009: The Global Jobs Crisis and Beyond*, Geneva, Switzerland.
- Jackman, M.R.; Jackman, R.W. (1973), "An interpretation of the relation between objective and subjective social status.", *American Sociological Review*, Vol. 38, No. 5: 569–582.
- Kagitcibasi, C. (2005), "Autonomy and relatedness in cultural context", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 36, No. 4: 403–422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996), *Family and human development across cultures: A view from the other side*, L. Erlbaum Associates, New Jersey.
- Kandiyoti, D. (1987), "Emancipated but unliberated? Reflections on the Turkish case", *Feminist Studies*, Vol. 13, No. 2: 338.
- Kim, S. Y., Lee, J., Wester, S. R.; Fouad, N. (2020), "Do "manly" men believe other men are happier? Social comparison, masculine norms, and positive work–family spillover". *Psychology of Men & Masculinities*, Vol. 21, No. 2: 251-265.
- Korlat, S., Holzer, J., Schultes, M. T., Buerger, S., Schober, B., Spiel, C.; Kollmayer, M. (2022), "Benefits of psychological androgyny in adolescence: The role of gender role self-concept in school-related well-being". *Frontiers in Psychology*, Vol. 13: 856758.
- Lachman, M.E. (2004), "Development in midlife", *Annual Review of Psychology*, Vol. 55: 305–331.
- Li, B.; Zhu, Q.; Li, A. (2023). "Can good memories of the past instill happiness? Nostalgia improves subjective well-being by increasing gratitude", *Journal of Happiness Studies*, Vol. 24: 699–715.
- Mordi, T.; Adisa, T.A.; Adekoya, O.D.; Sani, K.F.; Mordi, C.; Akhtar, M.N. (2023), "A comparative study of the work–life balance experiences and coping mechanisms of Nigerian and British single student-working mothers", *Career Development International*, Vol. 28, No. 2: 217-233.
- Neoh, M. J. Y., Bizzego, A., Teng, J. H., Gabrieli, G.; Esposito, G. (2023), "Neural processing of sexist comments: Associations between perceptions of sexism and prefrontal activity". *Brain Sciences*, Vol. 13 No.4:529.
- Ragin, C.C. (1987), *The comparative method: Moving beyond qualitative and quantitative strategies*, University of California Press, Berkeley.
- Ragin, C.C. (2008), *Redesigning Social Inquiry: Fuzzy Sets and Beyond*, University of Chicago Press, Chicago.
- Ragin, C.C. (2014), *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies with A New Introduction*, University of California Press, California.
- Ragin, C.C. (2018), "User's guide to fuzzy-set/qualitative comparative analysis 3.0" Department of Sociology, University of California.
- Ridgeway, C.L.; Correll, S.J. (2004), "Unpacking the gender system", *Gender & Society*, Vol. 18, No. 4: 510–531.
- Rihoux, B.; Marx, A.; Ragin, C.C.; Rihoux, B.; Álamos-Concha, P.; Bol, D.; Marx, A.; Rezsöhazy, I.; Emmenegger, P.; Kvist, J.; Skaaning, S.-E.; Fiss, P.C.; Sharapov, D.; Cronqvist, L.; Maggetti, M.; vd. (2013), "QCA, 25 Years after 'The Comparative Method': Mapping, Challenges, and Innovations-Mini-Symposium", *Political Research Quarterly*, Vol. 66, No. 1: 167–235.
- Rihoux, B.; Ragin, C.C. (2008), *Configurational comparative methods: Qualitative comparative analysis (QCA) and related techniques*, Sage, California.
- Ryff, C.D.; Keyes, C.L.M.; Hughes, D.L. (2003), "Status inequalities, perceived discrimination, and eudaimonic well-being: Do the challenges of minority life hone purpose and growth?", *Journal of Health and Social Behavior*, Vol. 44, No. 3: 275–291.
- Schneider, C.Q.; Wagemann, C. (2012), *Set-theoretic Methods for the Social Sciences: A Guide to Qualitative Comparative Analysis*, Cambridge University Press, Cambridge.

Stack, S.; Eshleman, J.R. (1998), "Marital status and happiness: A 17-nation study", *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 60, No. 2: 527–536.

Su-Jung, N.; Jong-Ho, P. (2021). "The moderating effect of gender on the relationships between obesity, well-being, and stress perception in Korean adolescents". *BMC Public Health*, Vol. 21 No.1: 1859.

Thoits, P.A. (1992), "Identity structures and psychological well-Being: Gender and marital status comparisons", *Social Psychology Quarterly*, Vol. 55, No. 3: 256.

Thoits, P.A. (2011), "Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health", *Journal of Health and Social Behavior*, Vol. 52, No. 2: 145–161.

Tilev, F. (2018). "Esnek çalışma ve kadın istihdamı". *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Vol. 2 No. 2: 121-150.

Yüksekbilgili, Ö. (2022). "Sivil havacılık sektöründe çalışanların iş memnuniyet düzeylerinin yaşam doyumuna etkisinin incelenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 24 No. 4: 1822-1839.

Extended Summary

The Complex Impact of Gender Perceptions and Demographic Differences on Well-being: The Case of Türkiye

This study uses secondary data from the World Values Survey (WVS) to examine how gender perception affects well-being in Türkiye, taking into account demographic factors like age, gender, marital status, education, and employment. The qualitative comparative analysis examined the relationships between the variables and well-being. The findings demonstrate the complex relationship between demographic variables and gender perceptions in Turkish society, revealing various factors that affect well-being. This research adds to well-being and gender role literature. It examines the complex relationship between gender perception and demographic factors and how these dynamics contribute to well-being disparities in Türkiye.

According to prior research, younger, unmarried people have higher well-being than older ones (Stack & Eshleman, 1998). Younger people have more opportunities for social engagement, personal growth, and professional advancement, which are known to improve well-being (Diener et al., 2018a). It's also worth noting that Türkiye's traditional gender roles may contribute to this observation, as younger people who aren't married may feel less pressure to follow them (Kandiyoti, 1987).

The second configuration found that married, lower-educated people are happier. This contradicts previous research showing a positive correlation between higher education and well-being (Dolan et al., 2008). However, Türkiye's strong family values and gender roles explain this phenomenon (Arat, 2010). According to Kağıtçıbaşı (1996), these societal norms provide stability and purpose, which may improve the well-being of those with less education. Lower-educated people may be content with their lives due to lower aspirations (Clark et al., 2008).

The third configuration suggests that unemployed women with low education are well-off. This finding suggests that traditional gender roles can improve the well-being of certain demographic groups. Aycan (2004) suggests that Türkiye women with less education may be more likely to play traditional gender roles as homemakers and caregivers. This tendency may improve their overall happiness. The discovery that women who are employed and hold strong gender perceptions, as indicated by the fourth configuration, have higher well-being is significant, especially given the growing presence of women in the workforce. According to Kağıtçıbaşı (2005), women who understand gender dynamics and inequalities may be more likely to challenge gender norms and improve their socioeconomic status. This may improve their health. Women more aware of gender issues are also happier (Jackman & Jackman, 1973).

The fifth configuration shows that employed, low-educated people are happier, suggesting that gender roles may benefit some people. In Türkiye, low-educated workers in labor-intensive jobs can find purpose and self-esteem by fulfilling their familial responsibilities, which aligns with traditional masculinity. According to previous research, men who follow gender norms report higher subjective well-being (Connell & Messerschmidt, 2005).

According to the sixth configuration, women are well-off until middle age. As they balance professional and family obligations and reassess personal goals, middle-aged women may find greater satisfaction. Middle-aged women may also have better access to social support networks, which improves their well-being (Thoits, 2011).

According to the seventh configuration, younger people with heightened gender perceptions may be better able to navigate Turkish society's complex gender roles and expectations. This phenomenon can boost empowerment and self-efficacy, which are linked to well-being (Bandura, 1997). These people may also question gender norms, which could improve gender equality and society (Ridgeway & Correll, 2004).

The eighth configuration suggests that unemployed, undereducated, and gender-perceived people may benefit from adhering to gender roles in certain populations. Kağıtçıbaşı (1996) suggests that fulfilling societal and familial roles can give unemployed, undereducated, and gender-normed people a sense of purpose and well-being. Empirical studies show that social roles affect well-being and life satisfaction (Thoits, 1992).

According to the ninth configuration, married women who don't work fit with research showing that traditional gender roles can benefit certain people. Married women who do not work may be happier, according to Kağıtçıbaşı (2005). This is due to their spouses' stability and support and the fulfillment of culturally defined gender roles. According to previous research, married women in traditional societies report higher well-being than unmarried women (Diener et al., 2000).

As suggested by the tenth configuration, Kağıtçıbaşı (2005) attributes the prevalence of non-working married individuals beyond middle age to the cultural prioritisation of family and social support networks in later life. Helliwell and Putnam (2004) found that older married non-workers may be happier. Their spouses and extended families provide financial stability, social connections, and emotional support.

According to the eleventh configuration, working married men with low gender perceptions in Turkish society may benefit from traditional gender roles. As mentioned, married men with low gender perceptions and jobs may find purpose and self-esteem in providing for their families. According to previous research, men who follow gender norms are happier (Connell & Messerschmidt, 2005).

Professional knowledge, values, and skills guide social work interventions. These methods promote gender equality, collaboration, social justice, empowerment, and problem-solving. Social work also promotes peace and well-being. Feminist social work empowers women and helps them understand how gender roles oppress them. Instead of encouraging women to follow traditional gender roles in the family, it seeks to change these roles to promote equality (Buz, 2009). Simultaneously, strengthening family bonds, cultivating a strong, sustainable, and high-standard outlook on life, and promoting equality are essential. Its goal is to achieve a cognitive shift and improve societal well-being by prioritizing individual rights and ensuring equitable access to community resources and opportunities. In today's world, adding gender-focused courses to the social work curriculum can raise social workers' awareness and make gender-sensitive interventions easier.

Our study shows how demographics and gender perceptions affect Türkiye's well-being. The findings highlight the importance of understanding gender roles and expectations and their interactions with age, education, marital status, and employment status in determining well-being. Given Türkiye's social and cultural changes, it's important to consider how changing gender dynamics may affect society and individuals in the future. This scenario reveals social work practices. Our nation needs a comprehensive professional evaluation. This evaluation identifies individual and societal needs, understands the main causes of problems, and uses appropriate social work intervention strategies to fix them. Understanding gender dynamics will improve social service and social policy in this context.